

A magyar mezőgazdaság.

Hubay Sándor

a m. kir. Külkereskedelmi Hivatal alelnöke.

A világháború és a forradalmak után Magyarország mezőgazdasága új és nehéz feladatok elé került. A veszített háború és a trianoni békeparancs ezeréves országunknak több mint $\frac{2}{3}$ részét juttatta ellenségeink kezére, s szét-hullt az *Osztrák-Magyar Monarchia*, amelynek *gazdasági egysége*, mint tudjuk, mezőgazdasági termelvényeink feleslegének állandó piaca volt. A csonkaország megmaradt mezőgazdasági területe itt állott fogyasztó piacok nélkül. A csonkaországnak ugyanis kb. 8 milliónyi lakossága a *mezőgazdasági termésteleslegek* jelentős hányadát nem bírta felvenni, ezért agrárterményeink külföldi értékesítésére szorultunk, hogy a magyar termelés jövedelmezőségét és a magyar gazda verejtékes munkájának gyümölcsét biztosíthassuk. Közismert dolog, hogy Magyarország gerincét a mezőgazdasági lakosság alkotja, és ezért a mezőgazdasági lakosság életszintjének emelése hatással van az ország egész lakosságának jólétére. Az a sokat hangoztatott jelszó, hogy „ha jól megy a gazdának, jól megy az iparosnak és a kereskedőnek is”, nem csupán üres szóvirág, hanem közgazdasági alapigazság. — Egészen természetes tehát, hogy minden kormány programjának élén ott állt a mezőgazdaságnak, ennek a legnagyobb jelentőségű termelő ágának fejlesztése, a termelésnek mind mennyi-

ségi, mind minőségi fokozása és az ország mezőgazdasági lakosságának nagyobb jövedelemhez való juttatása.

A világháborút és a forradalmat követő években pár esztendeig a mezőgazdaság bizonyos föllendülésnek indult, de ez csakhamar megtorpant az *1929-ben* világszerte bekövetkezett *mezőgazdasági válság* következtében.

A mintegy 10 évvel ezelőtt kezdődött mezőgazdasági válság különösen a *búzaértékesítés* terén érezte a legnagyobb mértékben káros hatásait, és a mélypont már veszélyeztette búzát exportáló államokban a termés jövedelmezőségét is. Az agrárországok kormányainak ezért a mezőgazdasági válság alatt egyik legfőbb gondját képezte a búzafeleslegék értékesítésének olymódon való biztosítása, hogy a termelés folytonossága fenntartható legyen.

Megnehezítette azonban a feladat megoldását a mezőgazdasági válságot kísérő autarchikus (önellátási) gazdálkodási rend fokozott kiépítése is, amely az importállamokban oly módon fokozta a mezőgazdasági termelést és a mezőgazdasági termelvények árvédelmét, hogy a legtöbb esetben a mezőgazdasági államok exportfeleslegeinek értékesítése elé kínai falként emelkedett az importállamok autarchikus termelési politikája.

A búzaárak állandó zuhanása a búzát vásárló államok kormányait nem érintette, mert ezek a megfelelő belföldi búzaár biztosítását a behozatali vámok tetszés szerint való felemelésével könnyen elérhették. Az eladó államokban azonban természetesen a behozatali vámok segítségével a búza ártartásának problémája megoldható nem volt, olyan rendszerről kellett tehát gondoskodni, amely az eladó államokban a búza áralakulására ugyanolyan hatást gyakorolnak, mint az importállamokban a behozatali vámok.

A különböző búzaexport-államok kormányai erre a célra többféle megoldási módozattal kísérleteztek több-kevesebb eredménnyel.

Magyarország — normális termés mellett, nagy búzafelesleggel rendelkező ország — a válság kezdetén igen súlyos helyzetbe került, ezt még fokozta a mezőgazdasági válsággal együtt járó bizalmi válság is, amely a külföldi hitelek megvonását eredményezte nemcsak nálunk, de valamennyi adós államban.

A magyar kormányok is tehát a válság tartama alatt igen nagy erőfeszítéseket tettek a mezőgazdasági terményértékesítés és ezen belül a vezető helyet elfoglaló magyar búza értékesítésének előmozdítására. A kormányok a búzaértékesítés kérdését, — igen helyesen — a magyar gazdaságpolitika alapvető feladatának tekintették, mert a búzaár kérdése az ország egész agrárlakosságának létkérdése.

A búzavetésterület országunk mezőgazdasági művelés alatt álló területének kb. 30 %-át teszi ki, és ennek 70 %-a kis- és középbirtok. Bátran mondhatjuk tehát, hogy a helyesen megszervezett búzaértékesítéstől az ország egész agrárlakosságának sorsa függ, és a nemzeti jövedelemelosztás szemszögéből

rendkívül nagy jelentőségű, hogy a kereskedelmi forgalomba kerülő évi kb. 12—15 millió métermázsza búza milyen áron kerül értékesítésre.

A válság első idejében az akkori magyar kormány a búzaár kérdésében arra a megállapításra jutott, hogy a búzatermelés folytonosságának biztosítása érdekében feltétlenül szükséges olyan rendszernek a meghonosítása, amely rendszer a búzatermelő gazdát az importállamok tiltó vámjainak módjára megvédi. Ez szülte az 1930. évi XXII. törvénycikket. Ez azután a gabonajegyrendszer intézményét vezette be. A gabonajegy a törvény meghatározása szerint a gabona mennyiségéhez igazodó olyan értékjegy, mely két részből áll, és pedig a gabonalevélből és egy szelvényből. A gabonajegy ára az átruházott gabona minden métermázsája után 3 pengőben nyert megállapítást az 1930/31. gazdasági évre, de a törvény egyidejűleg felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy az érdekelt gazdasági miniszterekkel egyetértve a következő 1931. évtől kezdve minden év július hó 25. napjáig kiadott rendelettel és július hó 1. napjától kezdődő hatállyal a gabonajegy árát a gabona árának alakulása alapján megállapíthassa, és ha a gabonaárak ezt indokolják, a gabonajegy intézményét fel is függeszthesse.

A törvény értelmében — annak életbelépése után — búza, rozs és kétszeres tulajdonjogát akár visszterhes, akár ingyenes jogüggyel csak gabonajegy kíséretében volt szabad átruházni. A törvény értelmében az, aki gabonát vásárol, az előzetesen általa már megvásárolandó gabonajegy szelvényét köteles átadni a termelőnek, aki annak értékét az illetékes pénzügyi hatóságnál vagy a községi előljáróságnál a szelvény átadása ellenében készpénzben kézhez kapja. A szelvény értéke tehát a búzatermelő gazdának olyan felárat jelentett, amely felárat a gazda a búza értékesítése árán felül kapott kézhez. A gabonalevél az átruházott gabonát mindaddig kísérte, amíg a gabona a malomba nem került felőrlésre, vagy pedig amíg nem exportáltatott. Export esetén az exportőr az általa az eladónak kifizetett szelvény értékét a kir. kincstártól visszakapta, mert hiszen egészen természetes az, hogy ezzel az összeggel, mint belső fogyasztási adó jellegű teherrel sújtott ár alapján az export lehetetlen lett volna.

Felőrlés esetén a malom által az eladónak fizetett szelvény értékét, a malom a lisztárakba számította bele, export esetében a szelvény-értékét a malomnak a kincstár megtérítette.

Végeredményben tehát a termelőnek juttatott prémiumokat teljes egészében az ország fogyasztó közönsége fizette meg. A belső kereskedelmi forgalomba kerülő búzamennyiség után kifizetett szelvények értéke a liszt- és kenyérfogyasztóra hárult át teljes egészében, az exportra kerülő búzamennyiség után kifizetett szelvényellenértéket pedig a fogyasztóközönségnek kissé tágabb köre fizette meg olyformán, hogy a kincstár egyes cikkeknek (gyarmataru, stb.) behozatali vámját felemelte, és ebből a bevételből fizette ki, illetve irányozta elő a búzaexporttal kapcsolatos kiadásait.

A törvény intézkedéseket tartalmaz továbbá a gabonajegymentes búzaforgalomra vonatkozólag is. A termelők ugyanis a saját szükségletükre szolgáló búzájukat — természetsszerűleg — gabonajegymentesen őrltethették meg, és nem kellett gabonajeggyel ellátni az olyan búzát sem, amelyet a termelő egy másik termelőtől vásárolt, vagy amelyet pl. a gazda gazdasági cselédjeinek konvenció fejében fizetett.

Az 1930. évi XXII. t.-c. igen nagy jelentőségű abból a szempontból is, hogy jogrendszerünkben egy új jogintézményt, a gabona-jelzálog intézményét honosította meg. Ezzel a jogintézménnyel a törvény a mezőgazdaság hitellel való ellátásának fokozását célozta, mert abból indult ki, hogy a mezőgazdaságot hitellel lássa el; ennek jelentőségét abban az időben még inkább alátámasztották a gabonaértékesítés nagy nehézségei és zavarai, amelyek az említett törvénynek meghozatalát szükségessé tette. A törvény a magtári gabonát jelölte meg az ingó jelzálog tárgyául, kimondván azt, hogy „magtárban vagy beraktározási vállalat árutárában elhelyezett meghatározott mennyiségű gabonát (búzát, rozstot, kétszerest és árpát) a törvény által megállapított hitelezők részéről nyújtott rövidlejáratú mezőgazdasági kölcsönkövetelések biztosítására úgy is lehet zálogosítani, hogy a zálogtárgy az elzálogosító birtokában marad és a zálogtárgy valóságos átadását jelképes átadás pótolja. A törvény részletesen szabályozza a gabona jelzálogjog szerzésének és megszűnésének módzatait, harmadik személlyel szemben való hatályát, annak tárgyi terjedelmét és a gabona jelzálogfedezet biztonságát.

A törvény értelmében gabona jelzálogügylet megalapításához az szükséges, hogy a felek a gabona jelzálogjog megalapításában akár magában a kölcsönszerződésben, akár külön közokiratban vagy teljes hitelű magán okiratban megegyeznek, és hogy a tulajdonos az elzálogosított gabonát a hitelezőnek jelképesen átadja.

Magán-jogunk szabályai értelmében az ingó dolgon való zálogjog szerzéséhez az szükséges, hogy a felek a zálogjog alapításában megegyezzenek, és hogy a tulajdonos a dolog biztosítékát a hitelezőre átruházza. A törvény ettől a magánjogi szabálytól annyiban tér el, hogy az ingó jelzálog szerzéséhez az elzálogosított gabonának valóságos átadását nem kívánja meg, hanem megelégszik a jelképes átadással.

A jelképes átadás abban áll, hogy az elzálogosított gabona nemét, minőségét és mennyiségét tartalmazó és az elzálogosítónak közokiratban, vagy teljes hitelű magánokiratban foglalt elzálogosító nyilatkozatával ellátott jegyzékét az elzálogosító a hitelezőnek, vagy a hitelező által kijelölt személynek átadja.

Az elmúlt 8 év tapasztalatai azt mutatják, hogy a gabonajelzálogjog intézménye jogrendszerünkben nem talált gyökeret, és a hitellel úgyszólván egyáltalában nem vette igénybe a törvény által alkotott ezen új jogintézményt. Ennek valószínű oka az lehet, hogy a közzgazdasági élet a gabona

meghitelezésének alkalmasabb módját látta abban a formában, hogy a gazda által a *közraktárba* beszállított gabonára folyósított lombardhiteleket. Szerény nézetem szerint ez a jelenség a hiteléletben sajnálatosan jelentkező bizalmi válságnak volt egyik következménye. Az ingó jelzálogjog körének kiterjesztése ellen, — ennek ellenzői — nézetem szerint nem egészen helyesen hivatkoztak arra, hogy hazai jogrendszerünkben az ingó jelzálogjog intézménye gyökeret nem talált, amit a gabonajelzálog intézményének népszerűtlensége bizonyít.

A törvény a „zöld uzsora” néven ismeretes visszaélések kiküszöbölésére is törekedett. Ismeretes, hogy a gazdának legnehezebb a helyzete az új termés betakarítása előtt, amikor az előző évi terményeiből már rendszerint kifogyott, új termés értékesítési lehetőségei pedig még csekélyek, a gazdálkodással járó kiadások pedig éppen ebben az évszakban a legnagyobbak. A gazdának ebből a szorult helyzetéből táplálkozik a zöld uzsora, amely rendszerint a még zölden álló termésből majd betakarítható gabona előre megvásárlása, tehát szabályszerű adás-vétel. A hitelező rendszerint olcsó áron megveszi a gazda termését, illetve annak egy részét, és a vételárat egészben, vagy részben előre kifizeti. Ennek a zöld uzorának a megakadályozására a törvény olyan intézkedéseket léptetett életbe, amelyek a gyengébb fél védelmére erősen belenyúlnak a magánjogba és a felek szerződéses szabadságába. Elrendeli ugyanis azt, hogy a gazda, aki termését, vagy annak egy részét betakarítás előtt előre eladta, nem köteles több és más minőségű terményt átadni, mint ami neki termett, s ha a vételár fejében nagyobb összeget vett fel, mint amennyi ennek a termény-mennyiségnek megfelel, a többletet köteles a vevőnek kamatával együtt visszatéríteni; azután, hogy ha a gazda a termelési év július hó első napja előtt eladta a terményt, köteles az eladott mennyiséget abban az esetben is szerződés szerint szállítani, ha a termény helyi piaci ára az átadás helyén és napján magasabb, mint a kikötött ár. Követelhető azonban, hogy a vevő e szerint a magasabb egységár szerint számított vételárat fizessen, levonva belőle a vételár után számított kamatot. Ha a vevő nem hajlandó a vételárat így kiegészíteni, az eladó nem köteles több terményt átadni, mint amennyi a kialakult egységár szerint való vételár és a felvett vételárelőleg után számított kamat együttes összegének a szerződésben kikötött teljesítési nap piaci ára szerint számítva megfelel.

A törvény ezeket az intézkedéseket a gabonán felül a többi mezőgazdasági terményekre is kiterjesztette. A gyakorlati élet azonban ezeknek a korlátozó intézkedéseknek a mezőgazdasági termények szélesebb körére kiterjesztését nem mutatta praktikusnak, főleg nem azoknál a termelvényeknél, amelyekre a kereskedelem a gazdával előzetes termelési szerződéseket szokott kötni (ipari növények, hüvelyesek, magvak). Azért az 1931. évi XXVI. t.-c. 2—4. §-aiban, illetve az 1933. X. t.-c.-ben kapott felhatalmazás alapján kibocsátott 5.600/1934. M. E. számú rendelet 1. §-a akként rendelkezett, hogy

a törvény ezen rendelkezéseit a szóbanforgó rendelet életbelépése után a kötött ügyletekre csak akkor lehet alkalmazni, ha az ügylet tárgya búza, rozs, kétszeres, árpa, zab, vagy tengeri. A törvény végül bizonyos korlátozó intézkedéseket léptetett életbe a tőzsdei határidő ügyletekre vonatkozólag is.

Végül felhatalmazást ad a törvény a minisztériumnak arra, hogy a malmok által felszámítható őrlési díjat, valamint a kiörlés útján nyert terményeknek és kenyérnek az árát rendeletileg állapíthassa meg.

A mezőgazdasági válság kezdő stádiumában a törvényhozás ezekkel az intézkedésekkel igyekezett segítségére sietni az ország mezőgazdasági lakosságának, és igyekezett biztosítani a búzatermelés jövedelmezőségét és a termelés folytonosságát. Sajnos a támogatásnak ez a mérve nem bizonyult kielégítőnek, és a következő 1931/32. gazdasági évben a búza árak világszerte jelentkező állandó csökkenése múlhatatlanul szükségessé tette a gabonajegyzelvény értékének megfelelő felemelését. Ez az emelés azonban természetesen fokozta a kincstár ráfizetését a búzaexportnál, hiszen a gabonajegy által a termelők részére juttatott felárakat a kormány az exportra kerülő búzamennyiségeknél kénytelen volt az exportőröknek megtéríteni az exportlehetőség biztosítása végett. Ezt a ráfizetést a kormányzat a válság idejében az ország liszt és kenyérfogyasztó közönségére volt kénytelen hárítani. A fogyasztó közönségre hárított ezen adóteher behajtásának megkönnyítését a pénzügyi kormányzat igen szellemesen oldotta meg, éspedig olyformán, hogy a gabonajegy eddig értéket nem képviselő gabonalevél részét 4 pengős értékben állapította meg, a búzatermelőt illető szelvény értékét pedig az előző évi 3 pengőről 6 pengőre emelte fel. így tehát ebben az évben a gabonajegy egész értéke 10 pengőben nyert — az előző évi 3 pengővel szemben — megállapítást, melyből 6 pengő illette meg a búzatermelő gazdát, 4 pengő pedig az államkincstárt. Annak, aki a búzát termelőtől meg akarta vásárolni, meg kellett előzetesen vennie a 10 pengős gabonajegyvet, hogy a termelő részére ki tudja szolgáltatni a 6 pengős gabonaszelvényt, tehát a kincstár is nyomban hozzájutott az öt megillető 4 pengős bevételhez. így tehát közvetve a termelő nyújtott segédkezet a kincstárnak a fentemlített bevételek behajtásánál.

A gabonajegy előbb említett 10 pengős terhén felül a világpiacon a búzaárak állandó esésével párhuzamosan emelkedő búzaexport veszteségek fedezése céljából a kormány kénytelen volt még egy új adónemnek, a lisztforgalmi adóváltásnak bevezetésével is megterhelni a fogyasztóközönséget, úgy, hogy ebben az évben ezzel az új adónemmel együtt a búza métermázsájaként a fogyasztóközönség terhe 12.5 pengőt tett ki.

Bár a termelő az előző évi szelvény értékének kétszeresét kapta, a világpiacon a búzaárak állandó csökkenése következtében mégis ezzel a magasabb szelvényértékkel együtt sem tudta elérni az előző gazdasági év átlagos búzaárát.

A következő 1932/33. gazdasági évben a búzaexporttal emelkedő kincs-

tári kiadások enyhítésére a gabonalevél értékét 6 pengőre emelték fel, a gabonaszelvény értékét pedig 4 pengőre szállították le. Ezt az intézkedést kizárólag kincstári érdekek tették szükségessé és nem a búzaárak javulása.

Az 1931/32. és az 1932/33. gazdasági évek tapasztalatai azt mutatták, hogy a lisztfogyasztó közönségnek ez a megterhelése tovább nem tartható fenn. A gazda ugyanis búzájáért boletta nélkül 7—8 pengős árakat kapott, a fogyasztó közönség meg 1 métermázsa búza után 12.5 pengő közterhet viselt. A fogyasztó közönség, de meg a gazdák részéről is nehezményezték a búza-értékesítés előmozdításának ezt a formáját és a kormánynak ezt a búza-értékesítési politikáját. A gazdák főleg azt sérelmezték, hogy a boletta-intézmény nem óvja meg a termelőt a világpiaci búzaárak állandó esésével szemben, és a belső búzaár továbbra is a világpiaci árak függvénye marad. De erősen kifogásolták azt is, hogy a boletta rendszere a kereskedelem részéről nagy tőkét von el, amelynek kamatveszteségeit a kereskedő nem egyszer túlzott mértékben és többszörösen a gazda terhére a búzaárakba számítja bele.

Mindezeknek a problémáknak az ismeretében az ekkori kormány (néhai Gömbös Gyula kormánya) arra az álláspontra helyezkedett, hogy a magyar búzaértékesítés problémáját a külföldi piacok megfelelő megszervezésével, illetve a magyar búza termelési költségeivel arányban álló exportárak biztosításával kell megoldani, és addig is, míg ez a kérdés megoldható lesz, a boletta-rendszer intézményén mélyreható változásokat kell eszközölni. Ebben az esztendőben azonban megnehezítette a megoldást az a körülmény, hogy a kormánynak rekord búzatermeléssel kellett számolnia, és ennek az évnak a termeléséből kb. 10 millió métermázsa búzát kellett exportálnia súlyos ráfizetések mellett. Ezt a kormányzat akként oldotta meg, hogy boletta-rendszer intézményét jobb hiányában megtartotta, azonban a szelvény értékét ismét 3 pengőre szállította le, a gabonalevél értékét pedig teljesen eltörölte. A kereskedelem tehát az eddigi métermázsánkénti 10 pengő helyett 1 métermázsa búza bevásárlásánál újra csak a régi 3 pengő befektetésre szorítkozott. Az exporttal kapcsolatban jelentkező ráfizetések céljából a lisztforgalmi adóváltásgot a búza métermázsája után az eddigi 2.50-ről 4.50 pengőre emelte fel a kormányzat. Végeredményben tehát a lisztfogyasztó közönség terhe az előző évi métermázsánkénti 12.5 pengős teher helyett 7.5 pengőre csökkent. Természetesen az ily módon kieső bevételek pótlásáról más bevételi forrásokból kellett gondoskodni. Ezeket a bevételeket a kormány oly módon biztosította, hogy a mezőgazdaság alátámasztására szükséges összegeket a fogyasztó közönségnek az eddiginél tágabb körére hárította át teherképen. Eddig ugyanis, mint említettük, úgyszólván kizárólag a lisztfogyasztó közönség és ezek között főleg a nagyobb kenyérfogyasztású szegényebb néposztály viselte a búza-értékesítéssel járó terheket. 1933. nyarán ezeket a terheket megosztották és megterheltek a textilfogyasztást, a karteleteket, a társulati adó alanyait és fogyasztási adó formájában a társadalom tehetősebb rétegét is a mezőgazdaság

támogatására szolgáló céladókkal úgy, hogy általánosságban a lisztfogyasztó közönség vállairól addigi terheinek 40—45 %-át vették le.

A búzaértékesítés problémája azonban ebben az időben világszerte erősen foglalkoztatta nemcsak az érdekelt exportállamok kormányait, de általában az egész közgazdasági életet is. Behatóan foglalkozott a kérdéssel a londoni búzakonferencia is, amelynek célja a búzaértékesítés nemzetközi megoldása volt. A magyar kormány is tevékeny részt vett a búzaértékesítés nemzetközi problémáinak említett tárgyalásain, de e mellett gazdaságpolitikailag előkészítette az útját a magyar búzaértékesítés új megoldásának az állandó külföldi piacok megszervezésével.

A magyar búzaértékesítés történetében fordulópontot jelent az 1934. tavaszán Magyarország, Olaszország és Ausztria kormányelnökei között létrejött hármasközi politikai találkozó, amelynek eredménye az úgynevezett „római egyezmény”, új irányt szabott a magyar búzaértékesítés egész rendszerének. A római egyezmény keretében Olaszország és Ausztria az olasz, ill. osztrák beviteli kereteknek magyar részről történt lényeges tágítása ellenében kötelezték magukat arra, hogy a magyar búzafeszlesek túlnyomó részét (4.2 millió q-t) az akkori világpiaci árakkal szemben lényegesen magasabb és a magyar termelési költségekkel arányban álló állandó átvételi áron (prix rémunérateur) vásárolják meg, illetve teszik az értékesítést lehetővé. Ez a „prix rémunérateur” a római egyezmény végrehajtására vonatkozó államközi tárgyalások során magyar határparitásban a szerződő felek részéről 16 pengőben nyert megállapítást, amely ár, ha figyelembe vesszük azt, hogy ebben az időben például a rotterdami tőzsdén a búza ára 3 holland forint körül mozgott, a búzatermelő gazdának kb. megegyezően olyan magas átvételi árat eredményezett, mint amilyen a világpiaci ár még az 50 %-os devízafelár kalkulálása mellett is magyar határparitásban abban az időben jelentett volna.

A római egyezmény a magyar búzafeszlesek túlnyomó részének előre meghatározott áron való értékesítését biztosította és lehetővé tette egész búzaértékesítési rendszerünknek átszervezését és a magyar búzaáraknak a világpiaci ártól való függetlenítését.

Búzaértékesítési rendszerünk ezen átváltásánál az akkori kormányzatot az a cél vezette, hogy a magyar búzatermelő gazda búzájáért tényleg megkap hassa azt az árat, amely lehetővé teszi részére a termelés folytonosságának biztosítását. Ennek az árak megállapításánál négy mozzanatot kellett figyelembe venni, éspedig az exportfelesleg nagyságát, a világpiaci árak alakulását, a kormány által a búzaértékesítés előmozdítására igénybevehető hitelkeretet, és végül a római egyezményben az előbb említett 4.2 millió q-s exportfeleslegre megállapított állandó átvételi árat. Ezek összevetése alapján a kormány megállapította azt a határparitási árat, amelyen a magyar búzatermelő gazda a kereskedelmi forgalomba kerülő búzafeszleseit értékesítheti. Ezt az árat biztosította, hogy minden egyes vasúti és hajóállomásra a Futura Rt. útján

megállapította és közzétette azokat az állomási (minimális) árakat, amelyeken a gazdáknak minden búzafeleslegét a Futura és az exportkereskedelem megvásárolja. És hogy ezeket az exportárakat a kereskedelem a gazdáknak meg is fizesse, a kormány bekapcsolta búzaértékesítési rendszerébe a Futúra intervenciós búzavásárlási tevékenységét, ami abból áll, hogy a Futúra köteles a megállapított állomási árakon felkínált búzamennyiséget korlátozás nélkül kínálás esetén megvásárolni.

A római szerződés alapján felépített ezen belső búzaértékesítési rendszer lehetővé tette azt, hogy a bolettrendszer intézménye 1934. július hó 1-vel megszűnjék. A római egyezmény alapján megszervezett búzaértékesítési rendszer első évében a határparitási árat 17 P-ben állapította meg a kormány.

A római szerződés alapján felépített búzaértékesítési rendszer a minimális árak bevezetésével nem szabott határt felfelé a búzaárak alakulásának, hanem az áralakulásnál szabadon hagyta érvényesülni a gazdasági élet törvényeit a kereslet és kínálat követelményeinek megfelelően. Ha az áralakulás túlságosan elszakadt az állomási áráktól, úgy az export csak az esetben tudott funkcionálni, ha az érdekelt importáilamok ezeket az árakat megfizették, vagy ha a kormány exporttámogatás segítségével tette lehetővé a búzaexportot.

A rendszer feltétlen rugalmasságát bizonyítja, hogy a kormánynak esetről-esetre módjában volt a belső piaci helyzet alapján elbírálni azt, hogy kiviteli-feleslegünk értékesítése érdekében milyen intézkedések válnak szükségessé; indokolt-e az állomási határárak fölött kialakult belső árak tartása érdekében a feleslegét további premizálások segítségével levezetni, vagy pedig leengedni a belső árnívót arra a mértékre, amely az export megindulását ismét lehetővé teszi.

Ha kiviteli feleslegünk alatta marad a kormány által kalkulált kiviteli-feleslegnek — mint ahogy legtöbbször tényleg alatta is maradt — akkor természetesen az erőteljes kereslet következtében emelkedtek a belső árak, de az áremelkedéssel kapcsolatos ráfizetés fedezetet talált a nagyobb feleslegre előirányzott hitelkeretben, vagyis ebben a hitelkeretben talált fedezetet az a ráfizetés, amely a magasan kialakult belső árak és az állomási árak között jelentkezett.

A római egyezmény alapján megszervezett búzaértékesítési rendszer három gazdasági éven keresztül volt érvényben, és a gazdaközönség, meg az egész magyar közgazdaság szempontjából is teljes mértékben kiállotta a próbát. Különösen kiállotta a próbát az 1936—37. gazdasági évben, amikor az 1936 évi nagy búzatermés értékesítéséről kellett a kormánynak gondoskodnia, és kb. 7.5—8 millió q búza külföldi értékesítését biztosítani. Ennek a nagy mennyiségnek az értékesítését a kormány úgy oldotta meg, hogy búzafeleslegünk felét szabott áron lekötötte a római szerződést aláíró államoknak: Olaszországnak és Ausztriának; a másik felére nézve nem vállalt kötött kiviteli eladásokat, illetve szabott árakat, mert lehetőséget kívánt biztosítani arra, hogy ha esetleg

világpiaci árak a római akkordban biztosított prix rémunérateur fölé emelkednek, ezt az árat a magyar gazdaközönség maradéktalanul élvezhesse.

Ezzel tehát csak az alsó árhatár nyert megállapítást a kereskedelmi szerződésekben, azonban szabad lehetősége nyílt annak, hogy a világpiaci árak emelkedése révén az árjavulás teljes egészében kifejezésre juthasson a belső búzáarakban.

Valóban, az 1936. naptári év folyamán a mezőgazdasági termények fokozatos áremelkedése világszerte észrevehető, és a búza világpiaci ára is fokozatos emelkedést mutat. Ennek az áremelkedésnek okait vizsgálva, megállapíthatjuk azt, hogy ezen okok között elsősorban szerepel az európai nagy importállamok erőteljes vásárlása, amely búza vásárlásokat részben ezeknek az államoknak 1936. évi gyenge termése, részben a nemzetközi feszültség okozta tartalékolások indokolták. Ezek a nagy méretű búzavásárlások a tengerentúli exportállamok hatalmas átmeneti készleteit csaknem teljesen fölemésztették, és az áralakulásra annyira nyomasztó eladhatatlan készletek nyomása úgyszólván teljesen megszűnt. Az 1936. naptári év végén a búzaár Magyarországon elérte a 20 P-s árszínvonalat, amely árszint lényegesen meghaladta a római egyezményben garantált „Prix remunérateur”-t, és ezt az árat kizárólag a búza világpiaci áremelkedése diktálta. A kormány helyes búzaértékesítési politikájának volt a következménye, hogy ilyen magas búzáarak mellett sem mondott csődöt a római egyezmény alapján felépített búzaértékesítési rendszer, és a fix áron eladott kb. 4 millió q-s búzaexportra nem kellett a kormánynak hatalmas összegeket ráfizetni, ami annak volt köszönhető, hogy a kormány a fix áron eladott búzamennyiségek túlnyomó részét a gazdasági év elején, tehát még alacsonyabb áron fedezhette, és a felesleg legnagyobb részét, vagy nyomban exportáltatta kötelezettségeink teljesítésére, vagy beraktározhatta, aránylag alacsony raktározási költségek mellett.

Az 1937. évi termésből származó búzafeleslegék külföldi értékesítésének megszervezése már olyan világpiaci ár helyzet mellett történt, amikor a világpiaci búzáarak alapján kalkulált belföldi értékesítési árak lényegesen meghaladták a római egyezményt szignáló importállamok által a magyar búzatermelő gazda javára garantált „prix remunérateur”-t. Ilyen körülmények között a római egyezményben biztosított alapár elvesztette gyakorlatilag jelentőségét, mert hiszen minden mesterséges konstrukció nélkül is megkapta a magyar búzatermelő a kereskedelmi forgalomba kerülő búzájáért a megfelelő árat, s mellőzhetővé vált az állomási árak megállapítása is. Ilyen világpiaci ár helyzet mellett természetesen a kormánynak is megfelelően alkalmaznia kellett a római egyezményt és annak — a minimális átvételi ár garantálásában jelentkező — igen nagy előnyét, abból a szemszögből kellett a magyar búza árpolitikájának szolgálatába állítani, hogy a világpiaci búzáarak esetleges csökkenése esetén az accordban garantált minimális árat bármily alacsony világpiaci ár mellett megkaphassa a magyar búzatermelő.

A búzafeleslegek értékesítése tárgyában lefolytatott államközi tárgyalások során a kormány ezt a biztonsági tényezőt valóban érvényesítette, és sikerült is elérnie azt, hogyha a világpiacon a búzaárak az idény folyamán esetleg leesnének a római egyezményben megállapított „prix rémunérateur” alá, a római egyezmény újból azonnal gyakorlati alkalmazást nyer, és a még el nem adott búzafeleslegekre vonatkozólag — bármily mélyre süllyedne is a világpiacon az ár — a római egyezményt aláíró importállamok, azaz Ausztria és Olaszország, biztosítják a minimális búzaárakat, a „prix rémunérateur”-t a magyar búzatermelő gazda részére.

Az 1937—38 gazdasági év első hónapjaiban az Amerikai Egyesült Államok nagy búzatermelése következtében előállott feleslegek a világpiacon a búzaárakat ismét erősen ellenyhították, és azt a nagy európai importállamok, főleg pedig Olaszország vásárlásainak elmaradása is növelte. Olaszországnak ugyanis az 1937. évi búzatermése igen jó volt, és búzavásárlásainak elmaradása erősen éreztette hatását a világpiacon a búzaárak árszínvonalának kialakulásában. Mégis a belső búzaárak Magyarországon az egész gazdasági év folyamán 20 pengős árszínvonal körül mozogtak, és az 1937. évi gyenge közepes termésünkből származó kb. 3.5 millió q búzafeleslegünk külföldi elhelyezése különösebb gondot nem okozott. Ez a búzafelesleg részint a belföldi piacokon, részint Ausztria, Németország és Svájc részéről könnyen felvételre talált. Ausztriának a német birodalommal való egyesülése 1938 március havában a római egyezményt csak formailag szüntette meg, mert az osztrák piac ezentúl is megmaradt számunkra, mint a német birodalom felvevő piaca.

Az 1938. évi termésünkből származó feleslegek külföldi értékesítése meg lehetőséget nyújtott a magyar kormány számára, mert az elmúlt gazdasági évben — a múlt év őszi visszacsatolt területek búza exportfeleslegeivel együtt — közel 10 millió q búza felvásárlásáról és külföldi értékesítéséről kellett gondoskodnia a belföldi kereskedelmi forgalomba kerülő átlagos évi 6 millió q búzamenyiségen felül. Ennek a nagy mennyiségnek megfelelő kereskedelmi szerződések keretében való értékesítése annál nehezebb feladat volt a magyar kormány számára, mert a búza világtermése 1938-ban az előző évi 972 millió q-val szemben 179 q-s terméstartással jelentkezett, és az 1938—39. gazdasági év az 1938. augusztus i-én ténylegesen meglévő kb. 52 millió q-s átmeneti készletekkel 1573 millió búzakészlettel indult. Az importállamok átlagos búzaszükséglete az elmúlt gazdasági év folyamán 147 millió q-ra tehető, míg vetőmag és belföldi fogyasztás céljaira a világsszükséglet kb. 1263 millió q-t tesz ki. Vagyis 1410 millió q várható fogyasztás levonva az előbb említett 1573 millió q-s rendelkezésre álló búzamenyiségből, 1939. július hó 31-én az elhelyezhetetlen átmeneti készlet 163 millió q-ra emelkedik. Ez az elhelyezhetetlen búzafelesleg természetesen nem marad hatás nélkül a búza világpiacon az áralakulásában, és ezért az elmúlt év nyarán már megkezdődött erőteljes búza árnyatlás a magyar búzafeleslegek külföldi értékesítési lehetőségei miatt.

get is igen hátrányosan befolyásolta. A magyar kormány abból az elgondolásból kiindulva, hogy a búzatermés hasznosságának és a magyar gazda élet-szintjének biztosítása érdekében a búza árszínvonal fenntartása a magyar közgazdaság nagy érdeke, az 1938. év nyarán már jelentkező világpiacon árcsökkenésnek a külkereskedelmi szerződések, valamint a búzaár alátámasztására előirányzott belföldi támogatás segítségével a magyar búzatermelő gazdáknak 20 pengős termelői búzaárát biztosított éspedig az egész gazdasági év tartamára. Ennek a búzaárnak fenntartását az tette lehetővé, hogy egyrészt a tengelyhatalmak, Németország és Olaszország, búzafeleslegeinkből az elmúlt évben kb. 7 millió q-t a világpiacon árat lényegesen meghaladó áron vettek át, másrészt mint említettem, a pénzügyi kormány vállalta azt a veszteséget, amely a külföldi értékesítési ár és a belföldi 20 pengős búzaár között jelentkezett.

Az 1938—39. gazdasági év búzaértékesítési rendszerében az előző évek búzaértékesítési rendszerével szemben még további jelentős változást jelentett az az intézkedés is, hogy a határparitási búzaár, amely eddig csak a kilépő nyugati határállomásokra volt érvényes, a dunai és tiszai hajóállomásokra is egyformán nyert megállapítást, tehát a termelő Szolnokon, Szegeden, Baján, stb. ugyanazt az árat kapta, mint Hegyeshalomban vagy Murakereszturon. Az egyes termelőhelyektől az állomásig felmerülő helyi fuvar pedig olyképpen állapították meg, hogy a gazda terhére több mint 1.50 P nem volt felszámítható, és ezért 19.25 P-t az ország legtávolabb fekvő termelőhelyén is megkapott a gazda kereskedelmi forgalomba kerülő búzájáért.

Az idején búzaértékesítési rendszer nagyjában az elmúlt évben érvényben volt búzaértékesítést tartotta meg, mégis azzal a módosítással, hogy az elmúlt év tapasztalatai alapján az egész évre egységesen megállapított búzaárak helyett a folyó termelési évre lépcsőzetes árakat léptetett a kormány életbe azért, hogy a gazdasági év későbbi időszakában az értékesítésre kerülő búza után a tárolási kamat és egyéb költségek is a gazdák javára térüljenek meg. Ezek az árak a következők: 1939. július—augusztus 19—20.50 P, szeptember 19.20—20.70 P, október 19.40—20.90 P, november 19.55—21.05 P, december 19.70—21.20 P, 1940. január 19.80—21.30 P, február 19.90—21.40 P, március, április, május, június 20—21.50 P. A fentiekben említett árak az illető hónapban érvényes legalacsonyabb és legmagasabb búzaárakat jelentik.

A legmagasabb búzaár fizetendő épúgy mint az elmúlt évben a nyugati határállomásokon, valamint a dunai, továbbá a Szolnoktól délre fekvő tiszai hajórakodó állomásokon a kivitelre megfelelő 80 kg-os búzáért, vagonba vagy uszályba rakva. Az egyéb helyeken átadásra kerülő búzáért a fuvarösszeggel csökkentett ár kerül kifizetésre, mégis azzal a korlátozással, hogy az illető hónapban megállapított legkisebb árat a gazda ez évben is megkapja oly esetekben, ha fuvar költségek ennél alacsonyabb árakat eredményeznének.

A minőségi búzatermelés értékesítése érdekében, az a gazda, aki az általános exportminőségénél (80 kg. hl-súly) jobb minőségű búzát szállít, további

q-kénti 25 filléres minőségi felárban részesül. Az idei várható búzaexport feleslegeinkből már kb. 7.5 millió q-t sikerült külkereskedelmi szerződéseink keretében külföldön értékesíteni, de természetes, hogy a jelenlegi világpiaci áralakulás mellett, mely sajnos elérte a búzaértékesítési válság legmélyebb pontján jegyzett árakat, ennek a búzaárnak a fenntartása a kincstárra igen sok millió áldozatot jelent.

A tengerentúli államok közül Canada, Argentina és az USA termése mutatott erőteljes növekedést, és ez a hatalmas átmeneti készlet, mely, mint említettem, kb. 160 millió q-s mennyiségben nyomja a világpiacot, valószínűsíti, hogy a búzaárakban a világpiacon jelentős emelkedés nem várható. Éppen ezért a magyar gazda javára a 20 pengős búzaárnak a fenntartása a jövőben csak úgy lesz lehetséges, ha hazánk nem követi a búzaexport államoknak a vetésterületek emelésével összefüggő búzapolitikáját, hanem igyekeznek gazdáink búzavetésterületüket a lehetőség határán belül saját érdekükben csökkenteni, és amennyire a vetésforgó és a gazdasági üzemtervek lehetővé teszik, más kalászos, különösen pedig a zab, esetleg a tengeri, továbbá vető- és olajos magvak termelésére áttérni.

Itt csak egy példára kívánok rámutatni, és pedig arra, hogy a csonka ország búzavetésterülete 2,600.000—2,800.000 kat. hold között váltakozott az elmúlt 10 esztendőben, míg ma, a megnövekedett országunk vetésterülete búzában 3,200.000 kat. holdat tesz ki. (A csonka országé ma 2,813.000 kat. hold.) A zab vetésterülete 600.000 holdról 350.000 holdra csökkent le a Csonkaország területén, és ennek a következménye ma az, hogy a zab ára felette van a búza árának. Ha búzavetésterületünkben csak 100—150.000 **holdat** csökkentenénk a zabtermelés javára, még mindig nem érnénk el a korábbi években elért 600.000 kat. hold vetésterületet, és ezzel kb. 1 millió q-val tudnánk csökkenteni búzakivitelifeleslegünket, amely csökkentés kb. 10—12 millió pengős megtakarítást jelentene a kincstárnak a búzaértékesítéssel kapcsolatos ráfizetéséből. Azon a mennyiségen felül ugyanis, amelyet Magyarország természetes piaci búzatermésünkben felvesznek, a ráfizetés a búzaexportnál hatványozottan emelkedik, mert ezeknél a mennyiségeknél nem az ú. n. prix rémunérateur, hanem a világpiaci búzaár érvényesül.

Ezekben vázoltam nagy vonásokban azokat az erőfeszítéseket és intézkedéseket, amelyek a magyar búzaértékesítés érdekében az elmúlt 10 esztendő alatt a mindenkori magyar kormány részéről történtek. Látható, hogy mezőgazdasági termelvényeink legfontosabbjának, a búzának ártartása érdekében kifejtett tevékenység meghozta a kívánt eredményt, és biztosította a válság leg súlyosabb éveiben is búzatermelésünk jövedelmezőségének fenntartását, és a búzaárakon keresztül biztosította egyéb mezőgazdasági termelvényeink árszínvonalát is, mert ezek, különösen pedig a kalászosok mindig szorosan idomultak az áralakulás tekintetében a búza árához.

Ami most már *a többi kalászosok értékesítésének* kérdését illeti, csak pár

szóval kívánok rámutatni arra, hogy árpában, zabban és tengeriben általában különösebb értékesítési gondjaink nincsenek, mert állattenyésztésünk és főleg állathizlalásunk örvendetes fejlődése folytán ezekben a terményekben jelentkező feleslegeinket általában a belföldi piac veszi fel. Érdekes megemlíteni, hogy tengeriben terméseredményünk meglehetősen hullámzást mutat, és az elmúlt 10 év alatt volt olyan esztendőnk, amikor 2 millió q-t is behoztunk, de volt olyan esztendőnk is, amidőn csaknem 2 millió q-t külföldre vihettünk. Állathizlalásunk mai helyzetében kb. 25—26 millió q tengeri termés mellett tengeriből feleslegünk nem igen jelentkezik, úgy hogy kb. 16 millió q-n felüli termésnél kell a tengerinél külföldi értékesítéssel számolnunk. A tengeri értékesítésnél, illetve a tengeri árszintjének biztosításánál általában két ellentétes érdekellettel kell a kormányzatnak számolnia, és ez a tengerit termelő gazda és az állathizláló gazdának az érdeke. Itt mindig meg kell találni azt a közép árszintet.

A magyar mezőgazdasági kivitelben a búzakivitel 20 pengős áron kb. évi 160—180 millió pengőt képvisel. Jelentős kiviteli értéket képvisel a búzán kívül a *vetőmagvak*, a *hüvelyes és olajosmagvak*, amelyek kiviteli értéke közel 30 milliót tesz ki. Ezeknek a termény félésegeknek a kivitele azért is igen nagy jelentőségű, mert ezek nagyrésze a szabad devizájú államokba irányul, és ez a kivitel nagy szerepet játszik az ország devizaellátásában.

Búzaértékesítésünk mellett a legnagyobb kiviteli értéket képviseli *állatkivitelünk*, azért egészen természetes, hogy ennek értékesítése, illetőleg az értékesítés helyes megszervezése a magyar mezőgazdaságnak fontos érdeke. Állatkiviteli feleslegeink csaknem kizárólag a német és olasz piacra irányulnak, és ezeknek a piacoknak felvevő képessége korlátolt lévén, állatkiviteli feleslegeink sajnos maradéktalanul nem exportálhatók. Ennek az a következménye, hogy az állatkivitelnél a külkereskedelmi szerződésekből biztosított jobb értékesítési árak nem tudnak érvényesülni a belföldi piacon, és ezért az itthon értékesítésre kerülő állatok, szarvasmarhák és sertések alacsonyabb áron kerülnek értékesítésre, mint a kivitelben értékesülő hízó állataink. Intézkedés történt, hogy a kivitelben elért jobb értékesítési árakat teljes egészében a hízó állatok gazda kapja meg. A kereskedők itt csupán a bizományi lebonyolítást végzik, bizományi jutalék ellenében. Természetesen a gazda, ha állataira megkapta a kiviteli engedélyt, azt el is adhatja a kiviteli engedéllyel együtt, vagy kereskedőnek, vagy szövetkezetnek, de abban az esetben a vevő a gazdának már a kivitelben kalkulált árakat köteles megfizetni.

Vágómarha kivitelünk átlagosan évi 85—90.000 db. körül mozog, amiből Németország kb. 32—34 ezer darabot, Olaszország pedig kb. 55 ezer darabot vesz fel. Németországi szarvasmarha kivitelünk az utóbbi években erőteljes emelkedést mutat, mert míg 1933-ban a német birodalom és a volt Ausztria területére mindössze 15.307 db. vágómarhát vittünk ki, addig 1938-ban a kivitel a 30.000 db-ot is meghaladta. Viszont Olaszországba az utolsó

esztendőben vágómarha kivitelünk erős visszaesést mutat, ami az Olaszországban erőteljesen fellépő száj- és körömfájás, valamint a takarmányhiány okozta nagy belföldi kínálatnak volt a következménye.

A vágómarha értékesítésnél az olaszországi kivitelnek csaknem 10 hónapra keresztül tartó szünetelése igen sok gondot okozott, mert az olasz piac a gyengébb minőségű, könnyebb súlyú állatok értékesítését is biztosította. Az olaszországi kivitel szünetelése természetesen a belföldi áralakulást kedvezőtlenül befolyásolta, és különösen a növendék-állatoknak, a beállítani való ti-nóknak és a mustra-marháknak az ára csökkent nagy mértékben.

A száj- és körömfájás az elmúlt évben Magyarországon is erősen elterjedt, ami szarvasmarha feleslegeinket erősen csökkentette, ezért nem okozott még az olasz piac elzárása sem katasztrófát. A kormány az átmeneti nehézségek kiküszöbölésére a marhapiacra intervenciós vásárlásokat eszközölt, hogy a belföldi piacokon az árszint legalább is a minimálisan fenntartható legyen. Az intervenciós vásárlások keretében felvásárolt szarvasmarhákat oly módon dolgoztatta fel, hogy azok húsa a belföldi piacot ne nyomja. (Hűtőházi tárolás, konzerv, stb.) Ezek az intézkedések, ha alkalmasak voltak is arra, hogy a marhaárak katasztrófális zuhanását megakadályozzák, főleg a gyengébb minőségű marháknál, természetszerűleg nem pótolhatták teljesen az olaszországi marhakivitelünk szünetelése folytán jelentkező kiesést: legfontosabb piacunk időleges kiesését semmilyen mesterséges intézkedés pótolni nem tudta. Folyó évi május havában az Olaszországgal folytatott kereskedelmi tárgyalások során Olaszország újból megkezdte Magyarországon a marhavásárlásokat, és ezidő szerint az a helyzet, hogy már folyamatosan ismét heti xooo—1500 db-t tudunk kiszállítani. Igaz, hogy egyelőre csak olyan minőségű állatokat, amelyek konzervgyártás céljaira alkalmasak (6—10 éves szarvasmarhákat). Az Olaszországba irányuló vágómarha kivitel egyébként teljesen azonos módon bonnyolódik le a németországi vágómarha kivittel. A kivitelre szánt vágómarhákat a gazdák tartoznak bejelenteni a vármegyei szarvasmarhatenyésztő egyesületnél, és a kivitelre kerülő állatokat fülbélyeggel látják el, amely füljegy azt bizonyítja, hogy az illető hizlálásra beállított szarvasmarha megfelel a kérdéses viszonylatban megkívánt minőségnek.

A szarvasmarha-hizlálás terén az a célunk, hogy a gazda kiviteli hizlálás céljaira csupán annyit fogjon be, amennyire kiviteli lehetőséget jelenlegi külkereskedelmi megállapodásaink keretén belül biztosítani tudunk. Ezért megfelelő adminisztrációs intézkedésekkel mindig előre tájékozódást szerezhet a gazda arról, hogy német és olasz viszonylatban milyen kiviteli időpontokra, mennyi állatot foghat be hizlálásra.

Allandóan tanulmányoztuk a *közel-keletre* irányuló vágómarha kivitel kérdését is, azonban a hazánkban is elterjedt száj- és körömfájás a kísérleti szállítmányok útnak indítását megakadályozta. A közeljövőben valószínűleg komoly kísérleteket lehet végezni a Palesztinába, esetleg Görögországba és

Máltába irányuló vágómarha kivitelére. Tárgyalások folynak a nagyobb arányú húskonzerv gyártásra, hogy azokat a marhákat, amelyek külföldön nehezen értékesíthetők és amelyeket a belföldi piac sem tud megfelelő áron felvenni, húskonzerv formájában lehessen piacra hozni.

Sertésértékesítésünkre fontos, hogy Magyarország *sertés-állománya*, a legutóbbi összeírások szerint 5—6 millió db., ebből a kivitelben kb. 350.000 db. értékesül. Ebből kb. 330.000 db. esik a német kivitelre, a többi a volt Csehszlovákia területére irányult. Csehország főleg a nehéz, 180 kg-on felüli sertéseket vásárolta, és ez a minőség irányul most is a protektorátus területére. A német birodalom úgyszólván kizárólagos felvevő piaca sertéskivitelünknek, és az odairányuló kivitel heti beosztásban zavartalanul folyik.

Sertéstermékeink közül a zsírkivitelünk ezideig úgyszólván kizárólag a német birodalom felé irányult. Zsírkivitelünk évi átlagban kb. 150.000 q-ra tehető. Zsír, szalonna és hájkivitelünk évi kb. 2000—2200 wg-t tesz ki.

Az állatok és állati termékek exportjával kapcsolatban pár szóval kívánok még megemlékezni a *juh* és ezzel kapcsolatban a *gyapjúértékesítésünk*, valamint a *tejtermékek* külföldi értékesítéséről. Juhkivitelünk erőteljes támogatása főleg francia és görög piacokra abban leli magyarázatát, hogy Magyarország juhállománya az elmúlt években erősen visszaesett és ez a gazdaérdekek mellett az ország honvédelmi érdekeit is veszélyeztette. A jelenleg érvényben lévő gyapjú-egyezmény, a hazai posztó gyárral létesített megállapodás alapján a belföldi forgalomba kerülő összes gyapjúmennyiségeknek előre meghatározott és a termelési költségekkel arányban álló árak alapján való megvásárlását biztosítja: juhtenyésztésünk hasznosságát, a vágójuh-kivitel erőteljes támogatása (10—12 P juh db-ként) segíti elő. Ezeknek a következménye volt, hogy az 1933. évben 1,050.000 db-ra csökkent juhállományunk 1938-ban 1,840.000 db-ra emelkedett. A föld termőképességének fenntartása szempontjából is nagy jelentőségű tehenészeteink hasznosságát és jövedelmezőségét a kormány a belföldön minimális tejárral szabályozta, a tej értékesítését biztosította. A tejfeleslegek *tejtermékek*, főleg pedig vaj formájában kerülnek külföldi értékesítésre. Vajkivitelünk évi mennyisége 4—600 waggon. Legnagyobb felvevő piacaink ebben a cikkben Anglia és Németország.

Ló kivitelünk évi átlagban 6—8 millió pengő értéket képvisel. A kivitel az utolsó két évben erősen csökkent, aminek főleg az volt az oka, hogy a kereskedelmi forgalomba kerülő lóállomány jelentős részét honvédségünk vásárolta meg, és kiviteli feleslegünk melegvérű lovakban mindinkább kevesbedett. Az elmúlt év őszén a melegvérű ló kivitel honvédelmi érdekekből teljesen megszűnt, és ezidőszert is csupán hidegvérű és honvédelmi célokra nem alkalmas lovak kerülnek kivitelre. A lóárakban az elmúlt években épen a honvédség fokozott lóvásárlásai következtében örvendetes és erőteljes emelkedés észlelhető. Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az áralakulás, illetőleg ár javulás itt volt a legerősebb, s főleg a válság éveivel képest a mai árak kb. 300 %-kal

emelkedtek, ami lótenyésztésünk további öröndetes fejlődését fogja eredményezni.

Két fő mezőgazdasági csoportunk mellett különös súllyal esik latba a földbirtokrendezés megvalósítása előtt az állati kistermékek, baromfi, tojás, ro//termelés fokozása és jól megszervezett értékesítése. A földbirtokrendezés természetszerű következményeként számolnunk kell azzal, hogy az egyes mezőgazdasági ágak termelésében hiányok mutatkoznak majd. Vonatkozik ez elsősorban azokra a mezőgazdasági termelvényekre, amelyek csak intenzív gazdálkodás mellett nagyobb gazdaságokban termelhetők a földterület jövedelmező kihasználásával. Számolnunk kell azzal, hogy elsősorban az egyes gabonaféleségek, magvak, továbbá az állattenyésztés, hizlalás terén a mezőgazdasági termelésben bizonyos visszaesés következik majd be. A várható hiányt hivatott pótolni elsősorban az állati kistermékek termelésének fokozása.

A baromfitenyésztés nemzetgazdasági jelentőségét a következő számadatok világítják meg: a baromfiállomány évi termelésének (hús, tojás, toll, libamáj, zsír) átlagos értéke 180—190 millió pengőre becsülhető, amelyből belföldön kerül fogyasztásra 120—130 millió, átlagos évi kivitelünk pedig 60—70 millió pengő. Nagy nemzetgazdasági jelentősége miatt az illetékes tényezők már eddig is állandóan szemelőtt tartották a baromfitenyésztés fokozásának, a termelés minőségének, a jelentkező feleslegek elhelyezésének és kereskedelmi forgalomba kerülő termelvényeinek kellő árszínvonalon való tartását. Mivel pedig a termelés további fokozása következtében várható nagyobb feleslegek elhelyezésére, főleg az egyes baromfi-fajtáknál, toll, tojás és libamájnál külföldi piacokon jóformán korlátlan lehetőségek vannak, a termelői érdekek megvédésének szemelőtt tartása mellett továbbra is állandóan napirenden tartja a kormányzat a baromfitenyésztés megkedveltetésének és fokozásának kérdését.

A termelői érdekek megvédése céljából a külföldi piacokon elérhető árak figyelembevételével az illetékes hatóságok és érdekeltek képviselőiből alakult Országos Ármegállapító Bizottságok határozzák meg az exportkereskedelem által a termelőknek fizetendő minimális árakat. Ugyancsak a termelők és az exportra kerülő termelvények minőségének fokozottabb ellenőrzése érdekében történt exportviszonylatokban a baromfiértékesítésnek úgynevezett „egykéz” útján való megszervezése. A külföldi értékesítésből adódó lehető legjobb áraknak a termelőkhez való juttatása ugyanis csak a szervezett értékesítés keretében valósítható meg. A kivitelben kizárólag azok a cégek vehetnek részt, amelyek az Egyesületek tagjai és ezért megvan a lehetőség arra, hogy a külföldi értékesítés alapján megállapított minimálisan fizetendő árak a gazdákhoz ellenőrzötten eljutnak. A megállapított termelői árak megtartását, és az egyes külföldi piacok igényeinek megfelelő minőségű árút a m. kir. Külkereskedelmi Hivatal szakközegei ellenőrzik.

A baromfitenyésztés elősegítésének és tovább-fejlesztésének devizapoli-

tikailag is nagy jelentősége van. Magyarország évi átlagos baromfikivitele 2.000 wg.-ra tehető 25—30 millió pengő értékben, amelyből kereken 50 %-ot, azaz 1000 wg.-t helyezünk el szabaddevizájú piacokon, elsősorban Angliában. Ugyanígy van *tojás kivitelünk*nél, amely évi 1000—1200 wg. és értéke 10—12 millió pengő. Ennek a mennyiségnek ugyancsak a fele nemesdeviza ellenében kerül értékesítésre. Évi 15 millió pengőt kitevő, tollkivitelünknek pedig átlagban 20 %-át visszük szabaddevizájú államokba, összegezve tehát baromfi és termékeinek exportjából évi átlagban kereken 20 millió pengőnek megfelelő nemesdeviza kerül az országba.

A termelés megfelelő fokozása, irányítása és a külföldi piacok igényeinek megfelelő minőségi szállítása mellett nemesdevizatermelésünk tovább fokozható, és a jelentkező feleslegek elhelyezése biztosítható, mivel a szabaddevizájú államok közül legnagyobb felvevőnk Anglia összes baromfibevitelének jelenleg átlagban 40 %-át, tojásbevételének 3—4 %-át, tollbevételének ugyancsak 3 %-át vásárolja eddig tőlünk.

A *gyümölcs és idénycikktermelés* elsősorban kisgazdatermelés, mintahogy minden mezőgazdasági termék, melynek művelése sok kézierőt igényel, a földet területileg csak részben vagy rövid ideig veszi igénybe, tehát köztes és utánművelésre alkalmas. Ezek termése legnagyobbbrészt piacokon, s közvetlen fogyasztónak is értékesíthető, hozadéka pedig a kis területekhez arányítva magas. Ez az a termék, mely a kisgazda gazdálkodási körülményeinek legjobban megfelel, és részére a legnagyobb földhozadékot biztosítja.

Gyümölcsstermesztésünk az elmúlt 20 esztendő alatt igen nagy mértékben fejlődött, és a telepítések folytán a jelenlegi gyümölcsfa-állomány megnövekedett hazánk területén 39 millióra tehető, melyből a visszacsatolt Felvidék és Kárpátaljára kb. 4.5 millió fa esik. összes gyümölcsfaállományunkból átlagban 70 % kistermelők tulajdona, de vannak egyes gyümölcsfélésegek, pl.: sárgabarack, nyárialma, meggy, őszibarack, ahol a faállomány 80—85 %-a kistermelő tulajdona.

A Magyar kir. Földművelésügyi Minisztérium által 3 éven keresztül folytatott telepítési akció keretében 2800 kat. hold gyümölcsös létesített alma, körte, szilva, őszibarack és mandulából, kizárólag kezdő kistermelők oktatása és a gyümölcsstermesztés megkedveltetése céljából. Ugyancsak bekapcsolódtak a gyümölcsstermesztésbe egyes számottevő vidéki városok és községek, melyek területe kb. 1.500—2.000 holdat tehet ki, mely szintén arra hivatott, hogy az egyes vidékek gyümölcsstermesztését különösen kistermesztők előtt korszerűen bemutassa.

A Gyümölcsstermelők Országos Egyesülete tagegyesületénél beosztott gyümölcsstermelői intézők a termesztés és kivitel szempontjából fontosabb vidékeken fokozott propagandát fejtenek ki a tömegtermelés érdekében, amely tevékenységek ma már igen örvendetes eredményeit látjuk, különösen azokon a vidékeken, ahol a korai termesztés adottságai megvannak. Általában véve gyü-

mölcstermesztésünk korszerű átszervezése most van folyamatban, melynek eredményeképpen az elkövetkezendő években remélhetjük, hogy minden gyümölcsnem és gyümölcsfajta a fejlődésnek megfelelő vidékekre kerül, és ezáltal a minőségi tömegtermelés valóra válhat. Súlyt kell vetnünk azonban arra, hogy tömegben olyan gyümölcsfajtaikat telepítsünk, melyek a külföldi áruval szemben a versenyt minden tekintetben felveszik.

A magyar gyümölcskivitel lehetőségei majdnem korlátlanok, elsősorban azért, mert a gyümölcsfogyasztás nyers, friss és feldolgozott állapotban az összes kultúrnépeknél céltudatos emelkedést mutat. Éghajlati és talajviszonyaink zamat, cukor és vitamintartalom szempontjából a magyar gyümölcs minőségét alapvetően biztosítják, azonban ezen kimutatható minőségi tulajdonságokon kívül a gyümölcs értékét sok olyan körülmény befolyásolja, mely már kizárólag a minőségi termeléssel érhető el. Féregmentesség, fajta, alak és színbeli egyöntetűség a gyümölcsnél azok a követelmények, melyek nélkül külföldi piacot meghódítani és megtartani nem lehet. A külföldi piacok igényei és az egyéb exportállamok versenye folytán a minőségtermelés ma már általánosságban eredményes exportfeltétel.

Hogy a kivitelre kerülő gyümölcs megfelelő minőségű, helyesen szedett és válogatott, valamint szabályszerűen csomagolt legyen, azt a Magyar Kir. Külkereskedelmi Hivatal a termelőhelyeken, az exportőrök csomagoló-helyein, berakó és kilépő határállomásokon ellenőrzi; azt pedig, hogy a kivitelre kerülő gyümölcs növényegészségügyi szempontból a külföldi piacok követelményeinek megfeleljen, a Magyar kir. Földművelésügyi Minisztérium Növényvédelmi Szakszolgálatja ellenőrzi és tanúsítja a berakó állomásokon, amiből láthatólag az állam intézményesen gondoskodik a magyar gyümölcs jó hírnevéről, azonban minőségtermelés nélkül ily módon is csak az érhető el, hogy gátat vetünk a hiteltrontó rossz áru exportjának. A kivitel azonban csak akkor fokozható, ha a termelő olyan árut hoz forgalomba, melyből a kereskedelem tömegesen tudja kiválasztani a megfelelő minőséget.

Idénycikkek közül *saláta, ugorka, paradicsom, káposzta, gyökérzöldség* mondhatni majdnem kizárólagosan kisgazdák termelvényei, bár a *paradicsom*-termelésbe a gyári feldolgozás mindnagyobb arányú fejlődése óta a nagytermelők is bekapcsolódtak.

A kormányzat, a Magyar kir. Külkereskedelmi Hivatal intézkedéseket tett és megfelelő szervezet állított fel azért, hogy a gyümölcs és idénycikk termesztők a külföldi piacokon elérhető árakkal összhangban álló termelői árakat kapják meg áruikért. A termelői árak a mindenkori külföldi értékesítési lehetőségek figyelembevételével, esetről-esetre megállapítást nyernek úgy gyümölcs, mint idénycikknél. Ezt a feladatot az Ármegállapító Bizottságnak és Egyesülések Intézőbizottságai intézik.

Hazánkban a ízó/ótermelés kb. 1 millió ember érdekeit érinti és általános nemzetgazdasági érdek, hogy ezen termelési ág jövedelmezősége biztosíttassék.

Nagy erőfeszítések történtek annak érdekében, hogy termelőt és munkást a közelmúlt években egyaránt sújtó alacsony borárakon javítsunk. Tervszerű munkánk eredménye, hogy míg 1936. év őszén a must helyenként 5—6 filléres áron értékesült literenként, és a kiforrt bor Maligandfokkonkénti ára alatta maradt az 1 fillérnek, árszabályozó politikánkkal és a piacot terhelő feleslegek megvásárlásával elértük, hogy az árak ma már 3—4 fillér között mozognak Maligandfokkonként. Piac- és árszabályozó munkánk eredményeit elsősorban a közvetítő vásárlásokat végző állami szerv létrehozásával, valamint annak pinchehálózat kiépítésével és a szeszgyedáruság bevezetésével értük el. A szeszmonopólium állami átvétele bőtermésű években 250.000 hl. bornak borpárlattá történő feldolgozására nyújt lehetőséget.

A kormányzat külkereskedelmi szervének munkájával az utolsó években borkivitelünket kétszeresére emeltük, és ma már kb. 400.000 hl évi borexporttal számolhatunk, ami nemcsak külkereskedelmi mérlegünket javítja, de ezen mennyiség külföldi elhelyezése biztosíték arra, hogy hazánkban a termelők még a legbővebb termésű években sem lesznek a kereskedelem árletörő tevékenységének kitéve, mintahogy az a múltban gyakran előfordult.

Ma már az állami intervenciók vásárlások megszervezésének második évében újra gazdaságos a szőlőtermelés, megfelelőek a munkabérek, és a tisztességes kereskedelem sem sanyal meg, hogy van állami szerv, mely a hirtelen ársuhanást és a készletek esetleges elértéktelenedését megakadályozza. Az értékesítés biztosítása mellett megtettük a megfelelő lépéseket a termelés korszerű átszervezése érdekében is. Meghoytuk régóta szükségelt törvényünk „a hegyközségekről, valamint a szőlő és gyümölcs gazdálkodásról.” A termelők nagy érdekvédelmi törvénye ez. Az irányított gazdálkodás korában szervezetet termeltünk a szőlőgazdaságnak, hogy a termelési ágak versenyében meg tudjon állni. A közös őrzés, a kártevők elleni egységes védekezés, gépek, eszközök, munkáltatási anyag beszerzése által a közösség vállára raktuk azt a feladatot, amellyel az egyén megküzdeni képtelen. De termelésünk korszerű megszervezése is szükségessé tette a törvény megalkotását. A kínálatot összhangba kell hoznunk a kereslettel. Jobb minőségeket és egységesebb fajtákat kell termelnünk, mert mai termelésünkkel sem új piacot teremteni, sem a meglévőket egységes szabványtípusokkal ellátni nem tudjuk. Ez egyaránt áll szőlőre és borra. Ezen a téren van talán a megalkotott törvény helyes megvalósításának nemzetgazdaságunkra a legnagyobb jelentősége. Ez a törvény biztosítja azt is, hogy a sík vidékre kötött talajra csúszott szőlőket újra visszatelepíthessük a hegyoldalra, és megszabadíthassuk szőlőállományunkat a selejtes közvetlen-termőktől.

Mindezekből láthatjuk, hogy súlyos feladatokat ró a magyar kormányra a mezőgazdasági termény s termék értékesítésének kérdése és az értékesítés irányítása. Az e tárgyban tett s teendő minden intézkedést az az eltökélt szándék vezeti, hogy a termelők érdekei az értékesítéssel kapcsolatban minéljob-

ban előmozdíthatok legyenek. Nem könnyű munka a múltban érvényben volt szervezetlen értékesítés után a kül- és belföldi vonatkozásban szervezett értékesítést megteremteni, de az eddig elért eredmények és tapasztalatok azt igazolják, hogy az illetékesek ezirányú munkásságát siker fogja koronázni. Sőt, ma már nyugodtan megállapíthatjuk, hogy ezeket az erőfeszítéseket siker koronázta, mert hiszen a termelőket átsegítették a mezőgazdasági válság szomorú évein, sikerült a termelés folytonosságát biztosítani; és mindenekfelett jelentős haladást eredményezett azon az úton, amelynek végső célja a ve-rejttékező magyar milliók megfelelő életszínvonalának javításával részükre a boldogabb magyar jövő biztosítása.

*) Dr. Kozmutza Pál kamarai fogalmazó, a Kisipari Kiviteli Intézet igazgatója elő-adásom anyagának összeállításánál számomra értékes támogatást nyújtott, amiért ezúton is köszönetet mondok.